

SATA VUOTTA SALPAUSSELÄLLÄ

RIIKKA HUUSKONEN JA LAURA HÄKKINEN

Halusta hiihtää Suomi maailmankartalle syntyi yksi hiihtohistorian pitkäaikaisimmista kisaperinteistä. Salpausselän kisat järjestettiin ensimmäisen kerran Lahdessa talvella 1923, ja sadassa vuodessa Lahdesta on kasvanut kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu hiihtokaupunki. Salppurin vuosittainen kisa huuma on jatkunut lähes katkeamattomana perinteenä tähän päivään saakka.

”Huomio, huomio, täällä Lahti ja Salpausselkä”

Noin 12 000 vuotta sitten, Veiksel-jääkauden lopulla, ilmasto kylmeni äkillisesti tuhannen vuoden ajaksi. Mannerjään vetäytyminen kohti pohjoista pysähtyi. Jäätikköjokien sulamisvedet liikuttivat mukanaan maa-ainesta, mistä kerrostui mannerjään myötä-

sesti kolme Salpausselän reunamuodostelmaa. Suomessa tämä veden muovaama maisema on näyttävimmillään juuri Lahden alueella.

Kun kilpahiihto siirtyi tasamaalta murtomaalle 1920-luvulla, tarvittiin Suomeen Holmenkollenin kaltainen paikka, missä olisi mahdollista kisata sukilla vaihtelevassa maastossa. Lahtea puolsivat hyvät kulkuyhteydet, ilmasto ja ennen kaikkea Salpausselän tarjoamat puitteet. Suppien ja harjujen muodostama monipuolinen maasto oli painava peruste sille, että kotimaisen hiihtourheilun tulevaisuus päätettiin sijoittaa juuri Päijät-Hämeeseen.

Salpausselän hiihtostadionin rakennetusta perinnöstä on sadan vuoden takaa säilynyt vain Lahden Hiihtoseuran vanha sauna. Alueen rakenteiden sijoittelu on vuosien saatossa vaihdellut, mutta alkuperäiset jääkauden muovaamat elementit ovat edelleen kisaraitien, mäkimontun ja stadionin perusta.

Yleisöä vuoden 1963 Salpausselän kisoissa. Vanha puinen hyppyrimäki on paikalla, joka nykyisin tunnetaan kisatulikukkulana.
Kuva: Kuvakiila, Lahden museoiden kuvakokoelmat.

Vuosisata talviurheilukisoja

Lahdessa on järjestetty Salpausselän kisat 90 kertaa ja pohjoismaisten hiihtolajien maailmanmestaruuskilpailut seitsemän kertaa. Ensimmäiset ulkomalaiset osanottajat löysivät tiensä Salpausselälle vuonna 1926. Kisat olivat Kansainvälisen hiihtoliiton järjestämät niin sanotut kongresskilpailut, jotka jälkepäin virallistettiin maailmanmestaruuskilpailuiksi. Merkittävään vauhtiin päässyt kisaperinne katkesi vuonna 1930, jolloin kisat jouduttiin perumaan ensimmäisen (ja toistaiseksi viimeisen) kerran lumenpuutteen vuoksi. Katkoksesta huolimatta Salpaus-

selän kisat vakiintuivat suomalaisiksi talviurheilun suurtahtumaksi. Vuonna 1938 Lahti sai isännöidä toiset hiihdon maailmanmestaruuskilpailut, jotka olivat yleisömenestys. Paikan päälle kannustamaan saapui yli 100 000 kisavierasta.

Vuosina 1940 ja 1942 kisat jäivät välistä toisen maailman sodan takia. Hiihtäminen ei kuitenkaan pysähtynyt, sillä suomalaisten sivakointitaito osoitti tarpeellisuutensa osana maanpuolustusta. Hiihdosta tuli myös sotien jälkeen laji, joka osaltaan auttoi kampeamaan kansan ylös kanveesista. Kotimainen kilpaurheilu otti ensimmäiset askeleet kohti yhdenvertaisuutta, kun naiset ja työväen urheilijat pääsivät kisaamaan kilpaladuille.

1950- ja 1960-lukua pidetään hiihdon kulta-aikana. Hiihtoharrastus oli suosittumpaa kuin koskaan, ja penkkiurheilu tuli kansan tavaksi television saapumisen myötä. Vuoden 1958 MM-kisat olivat Lahdessa laatuaan ensimmäiset, joissa myös naisilla oli oma kilpasarja. Näinä kultaisina vuosikymmeninä olympiatasolla menestyneitä hiihtäjiä ja mäkihypyäjiä tituleerattiin kansallissankareiksi. Urheilijoiden onnistumiset olivat koko kansan yhteinen asia, mikä näkyi myös Salpausselän notkuvissa katso- moissa ja latujen varsilla.

1970-luvulla Salpausselän hiihtostadion koki täydellisen muodonmuutoksen. Vanhan pujotellurinteen paikalle rakentui ikoninen kolmen mäkihyppytornin kokonaisuus, ja vuoden 1978 maailmanmestaruuskisoja yleisö pääsi seuraamaan uuden betonisen katsomorakennuksen penkeiltä. Muutoksia tapahtui myös lajien puolella. Kilpaurheilu ja valmennustyö ammattimaistuiivat, puiset sukset vaihtuivat lasikuituisiin ja 1980-luvulle tultaessa tekniset keinokuidut valtasivat jalansijaa niin treenivaatteissa kuin kilpa-asuissa. Vuoden 1989 MM-kisoissa Lahden laduilla hiihdettiin ensi kertaa kahdella eri tavalla, sillä Kansainvälinen hiihtoliitto FIS oli kahta vuotta aikaisemmin jakanut vapaan ja perinteisen hiihtotavan erillisiksi lajeiksi. Myös hyppyrimäissä alkoivat puhalttaa uudet tuulet, kun V-tyyli muutti totutut liitämisen tavat.

2000-luku lähti liikkeelle vauhdilla sprinttimatkojen tultua osaksi hiihdon kisaohjelmistoa. Millenniumin lupaava noste tökkäsi kuitenkin heti kärkeen, kun Salpausselän hiihtostadionista tuli Suomen urheiluhistorian suurimman doping-skandaalin näyttämö. Lahden vuoden 2001 MM-kisoissa kuusi Suomen maajoukkueen hiihtäjää kärysi He-

mohes-infuusionesteen käytöstä. Tämän ”katastrofaalimaisen suuren häpeän” hinta oli kova. Mittava mediamyllytys ja vuosia jatkunut syillisten etsiminen löivät leimansa suomalaiselle hiihdolle ja Lahdelle pitkäksi aikaa. Salpausselän kisojen perinne kuitenkin jatkui ja skandaalin kolhima hiihtokulttuuri elpyi verkkaisesti vuosi kerrallaan. MM-kisat palasivat Lahteen vuonna 2017, kuin tuoden lopullisen armahduksen vuosien rääkille. Uusi suomalaisten hiihtäjien sukupolvi sivakoi taas mitaleihin kiinni.

Tykkilunta ja tulevaisuuden kuvia

Jääkauden geologinen perintö, rakennettu betoninen kulttuuriympäristö ja urheilu muodostavat ainutlaatuisen kokonaisuuden, joka on sadan vuoden ajan tarjonnut hiihdonnälkäläiselle kansalle elämyksellisen kisamiljöön. Salpausselällä on todistettu, miten hetkessä voi leiskauttaa koko kansan sankariksi, kuin myös suistua sudenkuoppaan.

Muuttuva ilmasto ja lauhtuvat kisaolosuhteet ovat lumilajeille kohtalon kysymyksiä. Lumettamisella ja lumen säilömisellä on Lahdessa pitkät perinteet, joilla turvataan hyvät ja tasalaatuiset kisaolosuhteet kilpailijoille säästä huolimatta. Talviurheilussa on kuitenkin jo pitkään näkynyt huolestuttava trendi, jossa lumiolosuhteet luodaan keinotekoisesti. Kolmet viime talviolympialaiset on hiihdetty osittain tai kokonaan keinolumella. Arvioiden mukaan noin joka kolmas nykyinen talviolympialaisten kisapaikka ei kelpaa enää tämän vuosisadan puolivälissä tarkoitukseensa. Talviolosuhteiden tuottaminen luonnostaan lumettomiin paikkoihin on lyhytnäköistä ja planeetallemme kestäväntöntä.

Myös Salpausselällä tullaan olemaan isojen kysymysten äärellä, jos ennusteiden mukaiset ohuet lumipeitteet ja entistä lyhyemmät talvet Etelä-Suomessa käyvät toteen. Katse tulevaisuuteen on kuitenkin toiveikas. Lahden kaupunki ja Suomen Hiihtoliitto hakevat vuoden 2029 MM-hiihtojen isäntäkaupungiksi. Jos kisat järjestetään, potkaisee onni Lahtea jo kahdeksannen kerran. Salpausselän elinvoimainen kisaperinne jatkaa vakain tasatyönöin ladullaan. ■

Kirjoittajista Huuskonen on Hiihtomuseon näyttely-amanuenssi ja Häkkinen kokoelma-amanuenssi.